

Helena Steen

Herrasväen kerroksissa

Minerva

Herrasväen kerroksissa

Helena Steen

Herrasväen kerroksissa

To my husband

www.minervakustannus.fi

© Helena Steen ja Minerva Kustannus, 2022

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Taitto ja ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-548-2

Painettu EU:ssa, 2022

Maanantai 5.3.1934

”EN MINÄ SINUA heti nai!” julistin Martille miltei ensi töikseni pala-
tessamme vihdoin kotimaan kamaralle, enkä oikeastaan vieläkään
kadu sanojani.

Laivamatka Hullista Suomeen oli kyllä ihana. Martin huolenpito
tuntui turvalliselta ja lämpimältä kuin harteille kiedottu peitto, niin
kauan olen ollut omillani, ilman suojelijoita, mitätön palvelustyttö ja
vielä ulkomaalainen sellainen, arvoasteikossa alimmaisena. Martti
matkusti kanssani kolmannessa luokassa, sillä isä oli hankkinut mi-
nulle sellaisen piletin, enkä edes sulhaselta voinut ottaa vastaan kal-
lista ensimmäisen luokan lippua. Asuimme tietenkin eri hyteissä,
Martti jakoi hyttinsä kahden muun miehen kanssa, minä vain yh-
den naisen, tämä aika vuodesta kun ei ole suosituin mahdollinen
saapua Suomeen (ja heti kun tunsin pakkasen kasvoillani niin että
sieraimia pisteli, ymmärsin miksi).

Martille tämä matkustustapa oli epätavallisen hankala, minulle
taas suurta ylellisyyttä Browneilla palveluksessa vietettyjen kuukau-
sien jälkeen. Olihan laivan peti kapea, mutta sitä se oli englantilaisissa palvelijainhuoneissakin, ja täällä ei tarvinnut muuta tehdä
kuin aamulla herätä, pukeutua ja astua ruokasaliin, valmiiseen
aamukahvipöytään. Ei hellan sytyttämistä, ei ulkorappusten kuu-
rausta, ei joka-aamuista kengänkiillotusta. Ei tulisijojen putsausta,
nukkamattojen tomutusta, silavan käryttämistä, ei mitään! Vain
Martti ovellani odottamassa, kasvoillaan se pieni puolittainen hymy,

joka yhä aina saa sisimmässäni aikaan samanlaisen humahduksen kuin kaasuliekki syttyessään.

Mutta nyt. Nyt astuimme Hangon junasta Helsingin raakaan ilmaan, kun laiva ei kehnnon jäätilanteen tähden päässyt Eteläsaamaan asti, ja Martti tutulla huolehtivalla otteella kantoi pikku kapsäkkini ulos laiturille, kiersi kätensä hartioitteni ympäri kun huomasi minun värähtävän. Aina-täti huiatoi käsiään matkalaisia vastaanottamaan tulleesta väkijoukosta. Sivusilmälläni näin Martin hymyilevän kun huiskutin takaisin melkein varpailleni nousten, olkavarrellani lepäävä leveä kämmen rutisti minua keveästi, omistavasti. Niin, tässä minä nyt palasin, en enää Anni Tikka, vaan tohtori Talvion morsian.

Aina-täti luovi luoksemme jälleennäkemisistä hälisevän joukon halki. Heti minua syleiltyään hän otti Martin kädet käsiinsä silmät loistaen – niin, ovathan he tunteneet toisensa jo opiskeluajoista lähtien, vaikka tuntuukin oudolta ajatella, että Aina-täti on niin nuori. Minä olen aina ajatellut häntä pelkästään tätinä, eikä hän lopulta ole kuin kolmenkymmenen.

Nyt hän näytti erityisen nuorelta Marttia onnitellessaan. Posket hehkuivat, nauru oli herkässä, olipa hänellä pikku hymykuoppakin, mitä en ollut ennen huomannut. Näin sieluni silmillä heidät istumassa osakunnan illanvietossa, Martti saketissa, täti uudessa vyötäröä vailla olevassa koltussa, tai mikä sitten olikin viimeistä huutoa kymmenen vuotta sitten. Kun katselin heitä nyt, vaihtamassa kuulumisia, minulle tuli melkein sellainen olo, että aikuiset puhuivat ja minä, pikku tyttö, sain kuunnella hiljaa vieressä.

Vihdoin Aina-täti muisti taas minun olemassaoloni.

”Siinä sinä nyt sitten olet.”

”Niin.”

”Missä se uusi hattu on?”

Muistin lähettäneeni hänelle Englannista joulukortin, jossa koiria ulkoiluttavalla leidillä oli päässään samanlainen hattu kuin se, jonka syksyllä ostin Exeteristä, viimeisimmän muodin mukainen, piippumainen tötterö, joka elegantisti asetettiin pään päälle kallelleen. Aina-tädin joulupaketti oli vahingossa vaihtunut Elsan pake-tin kanssa, niin että Ainalle aikomani ehostustarvikkeet olivat Elsan tyrmistykseksi joutuneet hänelle, vaikka juuri huulien punaaminen ja puuteri olivat olleet osasyynä siihen, että Elsa minut Englantiin alunperin karkotti. Kortit sen sijaan eivät olleet vaihtuneet, ja Aina-täti siis tiesi uudesta hatusta.

”Se... on pitkä tarina.”

Nyt ei ollut oikea hetki kertoa Dotista ja siitä, että panttasin uudet hepeneni saadakseni rahaa hänen auttamiseensa.

”Sääli.” Aina-täti silmäili minua ylhäältä alas. ”Josephine Bakerillä oli samanlainen hattu kun hän ennen joulua kävi Suomessa.”

”Josephine Bakerillä?”

”Niin, se tanssijatar. Olisit ollut aivan muodin huipulla.”

Niin, sen sijaan ylläni oli vanha harmaa palttoo ja viime vuonna Viipurista ostettu hattu. Muuta minulla ei ollut tuoda näytille seikkailustani suuressa maailmassa kuin sulhanen ja känsäiset kourat.

Näin Martin katseesta, että hän ihmetteli äkillistä huonoa tuultani, joka jatkui kun Aina-tädin ehdotuksesta suuntasimme aamiaiselle Kluuvikadun uudenaikaiselle Fazerille. Silmäilin ruokalistaa haluttomasti ja tilasin mitä sattui. Edes kahvilasalin fini sisustus kulta-kehikkoisine lasikupoleineen ei kyennyt minua piristämään, vaikka se suorastaan huusi huomiota – osataan sitä vaan meilläkin! Martti keskittyi juttelemaan Aina-tädin kanssa, ja minä istuin heidän vieressään kuin pahantuulinen lapsi.

Vihdoin Aina-täti jätti meidät hetkeksi kahden pistäytyäkseen naistenhuoneessa, ja silloin minä sen kivahdin, jonkinasteiseksi

yllätykseksi itsellenikin:

”En minä sinua heti nai!”

Martti näytti hölmistyneeltä. Lompakkoa povitaskusta vetävä käsi pysähtyi.

”Mitä sinä tarkoitat?” hän sai lopulta kysytyksi.

”Sitä. Että en halua naimisiin – vielä.”

”Mutta...”, Martti aloitti. Sitten harmaisiin silmiin kohosi vakava, tutkiva katse. ”Miksi?”

”Siksi, että...”

En minä itsekään tiennyt, miksi. En niin hyvin, että olisin osannut pukea sen sanoiksi. Otin jo kerran hylkäämäni kahvelin uudestaan käteeni, vaikka palveluksessa kehittyneellä ruokahalullani olin jo aikaa sitten putsannut lautaseni tyhjäksi.

Syntyi hiljaisuus.

”Puhutaan tästä myöhemmin”, Martti lopulta sanoi kun Aina-täti puikkelehti takaisin meitä kohti.

Emmekä ole puhuneet. Fazerilta palasimme rautatieasemalle, jonne matka-arkut oli jo toimitettu, ja nyt matkustamme junalla Lahteen, Martin vanhempien luokse. Hänen Helsingin-asuntoonsa emme menneet, varmaankin ”siveellisyssyistä”, vaikka ei sitä ole ääneen sanottu.

Minä katselen junan ikkunasta mustavalkoista maisemaa. Taivas on yhtä tasaisen valkoinen kuin hankikin, kuin kaikki olisi yhtä ja samaa nietosta, ja kun silloin tällöin jonkin pellon kohdalla aukeaa metsään aukko, levittyä valkea aava maassa ja taivaalla, niin kuin kesällä taivaan sini toistuu tyynen järven pinnassa. Muutoin radan varret ovat mustan kuusipuun peitossa, niin etteivät maiseman muodot lainkaan erotu, ja väkisinkin nousee mieleen ero Englannin Devonin paljaana kumpuileviin kukkuloihin, joilla kevät jo virisi.

Aloin viimein kirjoittaa tähän uuteen punakantiseen päiväkirjaan, jonka ostin kiireessä Lontoosta ennen Hulliin lähtevää junaa,

edellinen kun tuli Englannin seikkailuni päätteeksi viimeistä sivunkulmaa myöten täyteen. Martti istuu minua vastapäätä, lukee asemalta ostamaansa lehteä, ei ole kysynyt mitään. Minun tekisi mieli kurottaa häntä kohti, koskettaa hyvälaatuisen villakankaan peittämää polvea, mutta emme ole osastossa yksin.

Koko matkan, Englannista lähtien, hän on ollut miltei tuskastuttavan herrasmiesmäinen minua kohtaan, korkeintaan varovasti suudellut kun kukaan ei ole näkemässä, vaikka puolesta sanasta olisin jo ollut hänen. Vain kerran laivalla hän painoi minut seinää vasten öisellä kannella, suuteli niin kuin ei ole vielä kertaakaan suudellut, ei edes silloin Big Benin juurella tai Dartmoorin taikametsässä. Hänen vartalonsa oli vahva minua vasten ja silti se ei kauhistanut minua, päinvastoin, saman lajin peto heräsi minussa itsessäni, kieltoutui häneen kuin kissaeläin, ei hellittäväksi vaan julmin aikein.

Nyt hän katsoo minuun, on laskenut sanomalehden polvilleen, kohoittaa kulmaansa. Aivan kuin hän aavistaisi, miksi poskeni äkkiä punoittavat. Vastaan katseeseen, tuttu humahdus käy lävitsemi, ja kyllä se käy hänenkin lävitseen, siitä olen varma.

Niin, en minä siksi naimisiinmenon suhteen emmi, etten Marttia huolisi. Mutta miksi minä en saisi olla hänen ja mennä avioon vasta joskus myöhemmin? Miksi en saisi opiskella, elää, olla itsekänsä jotta-kin, sen sijaan että istun vieressä, pikku morsian ja koriste, ja kuuntelen toisten puhetta?

Illalla

Istun anoppilassa loppuun väsyneenä, puisella sängyllä, jonka korkean koristeellisen päädyn molemmin puolin kohoavat sorvatut nupit kohti taivaita kuin katedraalin tornit. Kalastajalangasta virkatun

pitsipeiton alle on petivaatteet pakattu niin tiukaksi paketiksi, että väkisininkin tulee mieleen anopin näin muistuttavan tulevaa miniää pysyttelemään siveänä papin aameneen saakka. Ei niinkään siksi, että hän olisi minusta huolissaan, vaan siksi etteivät mitkään ikävät seuraamukset tulisi tielle, jos hän saisi poikansa vielä muuttamaan mielensä avioliiton suhteen.

Päivä on ollut pitkä. Alkoi jo hämärtää kun myöhään iltapäivällä saavuimme Lahteen ja vuokra-auto ajoi meidät rautatieasemalta komealle kivitalolle, jonka yläkerroksessa Martin vanhempien huoneisto sijaitsee. Sisäkkö avasi meille oven ja auttoi päällysvaatteet yltämme korkeakattoisessa pikkueteisessä. Kivitaloasunnon pak-sulta tuntuva ilma ja kakluuneista hohkaava kuumuus saivat pak-kasen jäljiltä oloni tukalaksi, ja takkini alta paljastuva ainokainen kävelypukuni näytti kovin nuhjuiselta kaiken reissaamisen jäljiltä. Äkkiä tunsin perhosten lepattavan vatsassani.

Sisäkkö päästi meidät ohitsean eteisestä aukeavaan, yllättävän avaraan halliin. Siellä olivat vastassa Martin äiti ja sisar, kaksi koo-kasta vaaleasilmäistä naista. Vatsassani nipisti kahta kauheammin, eikä Martin äidin ilme yhtään helpottanut oloani.

”Tervetuloa”, hän lausui pidättynein, tiukoin huulin. Ei onnit-teluja, ei hymyä, ei äidillistä avointa syyliä. Viileät, edelleen kauniit silmät tarkastelivat minua yläviistosta, jostakin teräksenharmaan tukkalaitteen ja valkean silkipuseron verhoaman muhkean poven välimaastosta.

”Tässä on tyttäreni, rouva Nylander”, rouva viittasi vieressään seisovaan nuorempaan naiseen. Hänen äänessään oli sama pingot-tunut narina kuin meidän kotipitäjän ruustinnalla.

Martin sisaren suurilla selkeillä kasvopürteillä sentään käväisi hymy, kun hän tarttui käteeni.

”Käykää sisään”, vanha rouva kehotti ja otti Marttia käsipuolesta.

Poikaansa hänen piti katsoa ylöspäin, ja rakastavasti hän tätä kats-
oikin.

Minä seurasin rouva Nylanderia laajasta verhojen kehystäimestä
oviaukosta saliin, suurempaan kuin edes äidin sisarella Helmi-tädillä
Viipurissa, joka sentään nai tuomarismiehen.

Kaikki täällä, emäntä mukaan luettuna, on kookasta ja komeaa
– hieman vanhanaikaista ehkä, mutta omassa lajissaan hienostu-
nutta. Peräseinää salissa hallitsee loimukoivuinen vihreällä vuorattu
sohvaryhmä, nurkkaa valtava värillisin kaakelein pinnoitettu kak-
luuni. Sohvan ylle on ripustettu öljyvärimaalauksia ja kultakehyk-
sinen kello, ikkunan edessä kukkapylväillä levittävät lehtiään suuret
palmut, ja kaiken komeuden päällä kimaltaa kristallikruunu. Sinne
tänne sirotelluista patsaista näyttävin on pianon päälle sijoitettu kip-
sinen rintakuva – en kyllä ole varma, ketä ukkeliä se esittää – ja lat-
tiaa kirjoavat pianon ja sohvaryhmän alle asetellut punasävyiset nuk-
kamatot. Ne ovat järkevemmän kokoiset kuin englantilaiset miltei
seinästä seinään ulottuvat jättiläismatot, niin että huoneiston upean
kiiltäväksi lakattu parkettilattia pääsee täysiin oikeuksiinsa.

”Tule istumaan – saanhan sinutella?” rouva Nylander hymyili,
kenties siksi että huomasi vaikutuksen, jonka hänen lapsuudenko-
tinsa minuun teki. ”Minä olen Katri.”

”Totta kai. Minä... minä olen Anni.”

Hän istutti minut sohvaan, pyöreälle pöydälle katetun kahvitar-
joilun ääreen. Jäin jäykästi selkä suorana reunalle nököttämään.
Tämä arvopaikka hämmensi minua, ja Martin äidin ilmeestä hu-
masin, ettei hänkään ollut varma, kuuluiko minun vähäpätöiselle
persoonalleni moinen kunnia.

Kahvipöydässä oli valkea pöytäliina – Englannissa olin tottunut
pikku liinoihin ja esille jätettyyn kiiltävään pöytälevyyn, johon ho-
peat heijastuivat – ja tarjolla oli supisuomalaisia, taitavasti värkättyjä
voileipiä kannellisten sandwichien sijaan. Silliä ja sipulirenkaita

hapanleivällä, ranskanleipää hienoksi hakatulla vasikanpaistilla ja etikkakurkulla. Milloin tahansa muulloin olisin ollut iki-ihastunut, nyt istuin onnettomana paikallani. Missä oli sisuni, missä maailmaa nähneen naisen itsevarmuus?

Ja miten harvasanainen tämä perhe onkaan! Tähän verrattuna äidin suku suorastaan pulppuaa puhetta, niin hämäläinen kuin onkin.

Kahvi tuotiin saliin porsliinikannussa ja kaadettiin kukallisiin, kultareunaisiin kuppeihin. Kermit, sokerit ja voileivät tarjoiltiin. Olin jo haukannut sillileipää, kun Martin äiti viimein puhui:

”Martti on kertonut, että teidän isänne on maanviljelijä.”

Nielin suuni vaivalloisesti tyhjäksi.

”Niin, meillä on viljelystä, mutta siitä asti kun navetta uusittiin, on panostettu enemmän...”

Aloin juuri vilkastua selittämään, kun rouva keskeytti minut:

”Mutta äitinne puolelta olette Hildénin sukua?”

Vetäydyin takaisin kuoreeni.

”Niin”, tyydyin vastaamaan.

Huomasin Martin kulmien väliin ilmestyneen rypyn, mutta hän vain hämmensi kahviaan lusikalla sanomatta mitään.

”Ja onko teidän isoisänne sukua Helsingin Hildéneille?”

”Ei... en usko.”

”Vai niin.”

Mikä siinä on, että joidenkin vanhempien naisten ylähuuleen tulee tuollaiset pystysuorat rypyt, kun huulia oikein puristetaan yhteen? Martin äidin tapauksessa tämä oli merkki siitä, että rouvan sanainen arkku oli sulkeutunut ja sellaisena se myös pysyi aina kahvihetken loppuun saakka.

Martin isä liittyi seuraamme vasta päivälliselle. Hän on ystävällinen vanha herra, ja leppoisakin, mutta heti kun tulee puhe liikeasioista, nousee hänen silmiinsä terävä katse. Katri sen sijaan lähti kotiinsa. Hän asuu kuulemma lapsuudenkotiaan lähellä, on naimisissa jonkun arkkitehdin kanssa. Hieman ihmettelen, ettei minkäänlaisia päivälliskutsuja järjestetty tulomme kunniaksi, sillä olisihan ollut luonnollista, että Katri olisi jäänyt päivälliselle ja että hänen miehensäkin olisi tullut meitä tapaamaan.

Mutta ei, jäykän juhlallisesti nökötimme neljästään, vanha pariskunta ja me kihlapari, pariovien takana aukeavan ruokasalin pitkässä pöydässä. Rouva Talvio ei sanonut montaakaan sanaa, enkä minäkään keksinyt puhuttavaa samaan tahtiin kuin yleensä. Keskustelu Martin ja hänen isänsä välillä, sen verran kuin sitä oli, liikkui ensin Englannin kauppasuhteissa, puutavarassa ja jossakin kilpailevassa paikallisessa tehtaassa, ja kahvin ajan se käsitteli melkein yksinomaan viikon lopulla alkavia Salpausselän hiihtoja.

Voi Martti, kuinka minä haluaisin puhua kanssasi kahden kesken, vertailla kokemuksia, viettää hetken sylissäsi tämän kaiken jälkeen. Selittää sitä, mitä päivällä sanoin. Mutta en tietenkään voi, olen tuomittu nukkumaan asunnon toisessa päässä, erossa sinusta, katedraalin näköisessä siveässä sängyssäni. En tiedä mitä sinä ajattelet, nyt kun olet palannut perheesi huomaan, eristynyt minusta hiljaisen hämäläisen lajisi keskuuteen. Kadutko sitä, että olet valinnut minut, että toit minut tänne, kun äitisikään ei minusta pidä?

Tiistai 6.3.1934

LAHDEN KADUILLA ILMA oli raaka, kukaan ei virkkanut mitään. Kaupungin keskustan tekee vaikuttavan näköiseksi kauppatorin molemmin puolin aukeavat laajat, loivasti ylös kiipeävät väylät, joista toinen päättyy kaupungintalon punaiseen torniin, toinen kauniiseen vaaleaan puukirkkoon, niin että nämä kaupunkia hallitsevat ”merkkihenkilöt” ikään kuin tervehtivät toisiaan yli alhaalla lepäävän torin. Martin vanhempien kivitalo on tämän samaisen torin laidalla, ei tarvitse kuin astua porttikongista kun jo saapuu ulos, mukulakivien väliin pakkautuneen lumen valkaisemalle aukealle, jota mustat, lehdistä tyhjät puunrangat nöyrästi kehystävät.

Laskeutuessamme alas kivisiä portaita alakerran eteishalliin Martti viimein kietoi käsivartensa ympärilleni ja puristi. Katsoin kysyvästi ylös häneen, vielä arkana eilisestä ja aamiaisen hiljaisesta tunnelmasta, ja hän pysähtyi viimeiselle askelmalle, kosketti huuliani lampaannahkakäsineen peittämällä sormellaan. Minä kurotin häntä kohti, mutta eikö silloin jo alaovi käynyt, askeleet kaikuneet hallissa, niin ettei Martti saattanut hyväilyään siihen päätökseen, jota toivoin.

Kävelimme talvisen keskustan halki Katrin asuintalolle. Ennen lähtöään eilen hän kutsui meidät visiitille luokseen, ehkä haluten täten paikata äitinsä laiminlyönnin ja esitellä minut miehelleen. Mielelläni minä pakeninkin Martin vanhempien kodin ilmapiiristä. Ei riitä, että rouva Talvio on minua kohtaan kylmä ja etäinen, vaan

jopa sisäkkö Aune, Martille aina niin ystävällinen, tuntui aamulla minua kyräilevän hakiessaan pukuni ja kenkäni harjattaviksi.

Olin vielä sängyssä, kävelypuku miten kuten heitettyinä tuolin se-
lustalle, kengät potkaistuna sängyn viereen.

”Hyvää huomenta. Ei teidän tarvitse...”, aloitin unenpöpperössä. Aikaero, joka Suomen hyväksi on kaksi tuntia, tuntui vielä laivamat-
kankin jälkeen.

Aunen silmät pyyhkäisivät huonetta, sitten hän kaappasi vaatteet
kainaloonsa, kengät käteensä.

”Martti-herra jättää nämä sitten aina oven ulkopuolelle valmiiksi.”

”Anteeksi, minä en tiennyt...”

Aune ei vastannut, läksi vain synkän näköisenä saaliineen ulos
huoneesta. Minua hävettää, että hän sillä tavalla joutuu minua pas-
saamaan, mutta toisaalta hieman kiukuttaakin – en minä vain olisi
kehdannut sanoa herrasväelleni niin kipakasti, saati sitten heidän
vieraalleen.

”Mikä hätänä, miksi niin vakava?” Havahduin Martin naurah-
taen esittämään kysymykseen astuessamme Kansallis-Osake-Pankin
linnamaisen graniitinharmaan rakennuksen ohitse Aleksanterinka-
dulle.

En vastannut, keskityin ylittämään liioitellun varovaisesti lumi-
sohjovalia, joka oli kerääntynyt kadun reunamiin.

”No?” Martti toisti ja nosti minut keveästi sohjon ylitse kadun toi-
sella puolella.

”He eivät pidä minusta”, sain sanotuksi, kun hän oli laskenut mi-
nut maahan ja jatkoimme mäkeä ylös rautatieaseman suuntaan.

Martin kulmat kohosivat.

”Totta kai pitävät. Isä ainakin.” Hän hymyili, silmät menivät sir-
rilleen. ”Ei hän ole noin puhelias missään muussa seurassa.”

Vai puhelias!

Martti pysähtyi ja katsoi minuun.

”Sinulla on sellainen vaikutus ihmisiin.”

Hänen silmissään oli jotakin, ehkä hellyyttä, kädet koskettivat olkavarsiani kuin hän olisi ollut kahden vaiheilla vetääkö minut lähelle, mutta sitten silmät pyyhkäisivät katua kipuavia ihmisiä, joita oli liikkeellä kiusaksi asti, ja hän tyytyikin vain ottamaan hansikkaaseen verhotun käteni kainaloonsa ja puristamaan sitä kevyesti toisella kädellään, samalla kun jatkoimme matkaa ylös mäkeä.

Kohta hän pysähtyi kultasepäntiikkeen eteen.

”Me emme ole vielä ostaneet sormuksia.”

”Emme niin.”

Kihlaustamme ei ole virallisesti julkistettu eikä siitä ole ilmoitettu sanomalehdessä, sitä ennen minun piti tavata Martin vanhemmat. Ja Martti tulee vielä meille henkilökohtaisesti ”pyytämään isältä kättäni”. Isähän asetti ehdoksi suostumukselleen avioliittoomme sen, että saa ensin tavata Martin.

Martti tavoitti katseeni. Äkkiä se, mitä eilen sanoin, häilyi välillämme epämääräisenä, käsittelemättömänä möhkäleenä. Me molemmat tajusimme sen olevan siinä, mutta kumpikaan ei saanut sitä sanottua ääneen.

”No, tuletko?” Martti lopulta kysyi.

Emmin silmänräpäyksen verran ennen kuin nyökkäsin, ja Martin kulmakarvat nivoutuivat yhteen. Hän tempaisi kivisen liiketalon raskaan oven auki suuremmalla voimalla kuin oli tarpeen.

Katri otti meidät vastaan hieman kummissaan – huomasi varmaan hiljaisuutemme ja vakavuutemme – mutta onnistui sen heti taas kätkemään lempeän kohteliaisuutensa taakse. Hän avasi itse oven, kotiapua ei ollut nähtävissä missään. Hänen huoneistonsa on pieni ja hyvin uudenaikainen, varsinaisen salin sijasta on vain olohuone taivutetusta puusta laitettuine uusiasiallisine sohvineen ja tuoleineen, yksinkertaisine kirjoituspöytineen ja kirjakaappeineen,

radiovastaanottimiseen ja eri värisistä kulmikkaista kuvioista sommiteltuine ryjyineen.

Pienen, päätyseinää vasten sijoitetun ruokapöydän päällä oli ryijyn väreihin sointuva raidallinen liina, ja siihen oli katettu kahvitarjoilu. Herra Nylander, Kaarlo, tuli ulos työhuoneestaan meitä tervehtimään ja liittyi hetkeksi seuraamme kahville. Täälläkin alettiin keskustella Salpausselän hiihdoista.

”Martti, aiotko viedä Annin lauantaina katsomaan hiihtoja?” Katri kysyi.

Martti, joka oli tähän asti ollut vähäpuheinen, säpsähti hereille.

”Totta kai.”

Vai niin, tämä oli uutta minulle.

”Tulette sitten avajaisiin meidän kanssamme”, Kaarlo kutsui. ”Ja illallahan me tapaamme Seurahuoneella.”

”Seurahuoneella?” kysyin hämmentyneenä.

”Niin, patruuna Talvio on kutsunut meidät ja ystäviä...”

Pidätin huomaamattani hengitystäni. Järjestettäisiinkö sittenkin päivälliset meidän kunniaksemme?

Ehkä ei, sillä Kaarlo jatkoi:

”Patruuna Talvio on kutsunut meidät ja ystäviä illalliselle hiihtojen avajaisten kunniaksi. Niin hän tekee joka vuosi.”

Kahvin jälkeen Martti ja Kaarlo istuivat sohvalle tupakoimaan, minä autoin Katria pöydän korjaamisessa. Hänen keittiönsä on yhtä hauska ja moderni kuin olohuonekin, yhtenäiset keittiökaapit tarkoituksenmukaiset, kaikelle on oma paikkansa ja lattianrajassa kaapiston alareunassa varvastila.

”Sinulla ei varmaankaan ole sopivia vaatteita hiihtoihin? Tarpeeksi lämpimiä. Kun olet pakannut kaupunkioloja varten”, Katri sanoi pinottuaan viimeiset lautaset tiskipöydälle. Hän ei tahtonut apua astioiden pesussa, sanoi tekevänsä sen myöhemmin. ”Minä voin lainata sinulle jotakin, tule katsomaan.”

Hän kaivoi kapean eteishallin kaapistosta hiihtohousut ja villasukat.

”Nämä ovat varmaan sinulle vähän pitkät, mutta jos työnnät puntit sukanvarsiin, niin...”

Katrin tuttavallisuus tuntui hyvältä. Hän vei minut makuuhuoneeseen, jossa sängyt oli peitetty raikkain raidallisin päiväpeitoin ja ikkunan viereisellä seinällä nökötti mitä ihastuttavin, poimutetulla vaaleanpunervalla kankaalla reunustettu kampauspöytä – ainoa romanttinen yksityiskohta muuten niin asiallisessa huoneistossa. Minä istuin toisen sängyn laidalle, luontevasti kuin olisin ollut kotikylällä apteekkarin Rauhan kamarissa.

Vaatekaapistaan Katri loihti esiin suloisen, vaaleansinisen villapaidan, jota koristivat tyköistuvalta vyötäröltä säteittäin ylöspäin lähtevät pitsineulosraidat ja jonka muodinmukaisesti pussittavat hihat kuroutuivat tiukoiksi kynnärpäiden alta.

”Oletko itse tehnyt? Tämä on taitavaa tekoa”, ihastelin.

”Sovita päällesi”, Katri kehotti.

Hän astui syrjään vaatekaapin luota ja oli järjestävinään jo valmiiksi kadehdittavan siistiä kampauspöytää.

”Ne sinun pakinasi Kotiliedessä olivat hauskoja”, hän sanoi. ”Ne missä kerroit englantilaisesta taloudenhoidosta.”

”Kiitos”, hymähdin. Vedin paidan pääni yli. ”Itse työ oli kyllä vähemmän hauskaa.”

”Sen uskon”, Katri myönsi. ”Ei se varmaan ole samanlaista vieraan luona kuin omassa kodissa...”

Hän leikitteli kampauspöydän purkeilla ja rasioilla peilatessani asuani vaatekaapin oven sisäpuolelle sijoitetusta peilistä. Sitten hän laski purkit käsistään ja päätti sanoa, mitä mielessä liikkui:

”Minua kaduttaa, että kerroin siitä kotona. Että olit siellä kotiapulaisena.” Peilin kautta kohtasin hänen vakavan katseensa. ”Mamma kun ei siitä yhtään tykkää.”

Keskiviikko 7.3.1934

ILLALLA OLIN MUISTANUT jättää vaatteeni oven ulkopuolelle Aunen harjattaviksi, ja heräsin tänä aamuna hieman myöhemmin. Kun Aune toi kahvin, ymmärsin ensimmäisen kerran, miksi rouva Brown joskus katsoi melkein pelokkaasti keittäjä Cooksonia. Ehkä hän oli ensin ollut sellainen piikojenkin suhteen, antanut heille vallan, kunnes minun tulooni mennessä oli ottanut kahta ankaramman asenteen.

Pukeuduttuani ja kammattuani karaisin itseni ja lähdin ruokasaliin.

”Minä ajattelin viedä Annin tänään ulos, katselemaan paikkoja”, kuulin Martin äänen käytävään.

”Vai niin”, hänen isänsä kuului vastaavan.

”Ottaisin auton. Jos isänekään ei tänään tarvitsisi mennä tehtaalle.”

Ei kuulunut mitään, paperin kahinaa vain. Emmin hetken käytävässä, mutta ei auttanut kuin mennä sisään. Martti ja hänen isänsä nousivat oitis kohteliaasti seisomaan, vaihdoimme aamutervehdykset, eikä tehtaasta sanottu enää sen enempää.

Martti sai kuin saikin isänsä auton käyttöönsä, ja ajoimme Salpausselän harjujen sivuitse aina Hollolan keskiaikaiselle kirkolle. Ilma oli kostea, taivas pilvessä, vain hieman reunastaan kuulas. Oikealle puolellemme jäi Vesijärvi, mitä siitä puiden takaa näkyi. Usvaisina sinervinä, hopeanharmaina häilyivät kuusikkoiset saaret, vaaleanvioletteina rantakoivujen latvat.

Kirkkoa katseltuamme kävelimme hetken hautuumaalla ja sitten alas rantaan. Onneksi minulla oli Katrin lainaamat kunnan kengät, Englantiin kun olin pakannut vain kaupunkioloihin soveltuvat pikkukengät ja kalossit. Ihana oli tukeutua Marttiin jäisellä tiellä, kosteassa ilmassa tavata lämpimät huulet, painua syliin, jota olin koko illan ikävöinyt. Vain hääpäivästä emme puhuneet, oikein tarkoituksella olimme puhumatta. Sormukset jäivät vielä eilen kultasepäntiikkeeseen kaiverrettaviksi, perjantaina saamme ne haakea ja aiomme laittaa sormeen vasta kun Martti on tavannut isän.

”Menemme heti maanantaina, kun hiihdot ovat ohitse”, sanoi Martti. ”Sitten minun on palattava Helsinkiin.”

Minä vain nyökkäsin. Tulevaisuus, mitä sitä turhaan ajatella niin pitkälle?